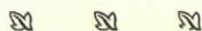

In dit licht moet ge nu onzen aankoop van den Imbosch beschouwen. Ik heb aldoor reeds gedaan alsof hij reeds gekocht was, maar dit gebeurt eerst op 1 Januari 1938. De Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten heeft een beroep gedaan op het Nederlandsche volk om de koopsom van f 275.000 bijeen te brengen, hetzij in giften, hetzij door deel te nemen in een 2½ percents obligatieleening of het verstrekken van renteloos voorschot. Op het oogenblik, dat dit artikel wordt afgedrukt is er op de obligatieleening ingeteekend voor f 187.000, aan giften is ingekomen f 55.706 aan renteloze voorschotten f 3.750. Die laatste vallen blijkbaar niet in den smaak. Ik houd het met de giften, groote en kleine. Als ieder, die dit jaar aan de Posbank het vergezicht heeft genoten, één gulden gestort had in de kas van Natuurmonumenten, dan waren wij al lang klaar en dan schoot er nog wat over voor twee of drie andere ook hoognoodige dingen. Wie zich in dit opzicht schuldig voelt, kan die gulden altijd nog sturen op postgiro 32391 van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten te Amsterdam. Meer mag ook.

Hoe fraai zou het zijn, indien wij dit beroep niet hadden behoeven te doen, indien wij zoo'n aankoop konden bekostigen uit eigen middelen. Ook dit zou mogelijk zijn, wanneer allen, die profiteeren van onze natuurmonumenten, alle bezoekers van Veluwezoom, Oisterwijk, Texel, Heilo'sche Bosch, Leuvenumsche Bosch etc. etc. de verplichting gevoelden, om lid te zijn van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Hoe eenvoudig, nietwaar?

JAC. P. THIJSSSE.

DE SLUFTER.

Zoiets hadden we nog nooit gezien! Langs de westkant van de Sluftervlakte stonden honderden grassprietjes. En wat voor grassprietjes! grappige, stijve plantjes met lakrode stengeltjes. Welk grasje dat wel was? Onze flora zweeg als een graf. Daarom stuurden wij er een paar naar Amsterdam, naar den Heer P. Jansen. Per ommegaande verzocht hij ons om meer. Kort nadat we hem een gros van dat goedje hadden doen toekomen, kregen we een brief:

„Roei ze niet uit! Het is *Catapodium loliaceum*, een nieuwe soort voor ons land.

„Oorspronkelijk komt ze uit het mediterrane gebied, waar ze een algemene strandplant is. Ze heeft zich langs de kusten van de Atlantische Oceaan verspreid tot in Schotland en op de Hebriden.

„Op het eerste gezicht gelijkt ze het meest op een miniatuurvorm van een Lolium, klein, laag en stijf, maar bij nader toezien blijkt ze een geheel andere bouw der bloeiwijze en der aartjes te bezitten. Ze bezit namelijk een tros en niet een aar. De spil is in doorsnede driehoekig, en de aartjes zijn afwisselend geplaatst langs de twee smalle zijden der spil en kort gesteeld zodat aan de

„achterzijde de brede, platte, dikwijls rood gekleurde spil goed zichtbaar is.
 „Op de onderste geleding dezer éénzijdige tros zitten wel eens twee of drie
 „aartjes bijeen.

„Deze aartjes zijn kort, ei-lancetvormig, 5—7 mm lang en dichtbloemig. De
 „harde, stompe bijna evenlange kelkkafjes zijn drienervig. De kroonkafjes zijn
 „van terzijde gezien scherp, maar op de rug stomp, onduidelijk generfd, hard
 „en glanzend, in een smalle vliezige rand uitlopend. De meeldraden zijn zeer
 „klein en steken evenals de stempels slechts weinig buiten de bloem uit.

Foto Kees Hana.

Fig. 1. Vegetatiebeeldje van *Catapodium*, het nieuwe grasje in de Slufter. De meeste sprietjes waren een centimeter of vijf hoog. Opvallend was in de bloeitijd (Juni) de helderrode kleur van de stengeltjes.

„De blaadjes zijn kort en meest opgerold of samengevouwen. De ligula is
 „ongeveer 2 mm lang. Op zonnige plekken is de gehele plant donkerrood, in het
 „bijzonder de spil der tros. De bloei duurt slechts kort.

„Verwarring is alleen mogelijk met de eveneens in de duinen zeldzame *Festuca*
 „*rigida*, waarmede ze trouwens door Grenier en Godron en vele andere syste-
 „matici tot het geslacht *Scleropoa* verenigd is. *Festuca rigida* heeft echter een
 „wel is waar korte doch duidelijke pluim, waarbij de zijdelings saamgedrukte
 „langwerpige en niet eivormige aartjes op duidelijk knotsvormig verdikte steeltjes
 „gerangschikt zijn.

„Nu *Catapodium* eenmaal gesignaleerd is, zal wel spoedig blijken, dat ze
 „op meer plaatsen groeit.
 P. Jansen.”

Toen we dat lazen hebben we ijverig de hele Slufter afgezocht om precies te kijken hoeveel er wel groeiden. Voor uitroeien geen gevaar: daar zouden dagen mee gemoeid zijn. Maar al gauw bleek, dat hun verspreiding langs de Sluftervlakte heel merkwaardig was. Onze grasjes groeiden namelijk alleen in een lange smalle zône aan de voet van de stuifdijk en de daarvoor gelegen duintjes. Die zône valt samen met de stormvloedlijn en met de scheiding tussen de dichtbegroeide Armeria-weide en de betrekkelijk kale duintjes met helm. We kregen de indruk, dat, in de noordhelft van de Sluftervlakte, overal waar helm en Engels gras aan elkaar grensden, ook ons grasje present was. Zou het daar de grenzen van zijn verspreiding al gevonden hebben? Volgende jaren zullen dit moeten bevestigen. We popelen nu al van verlangen, er volgend jaar te

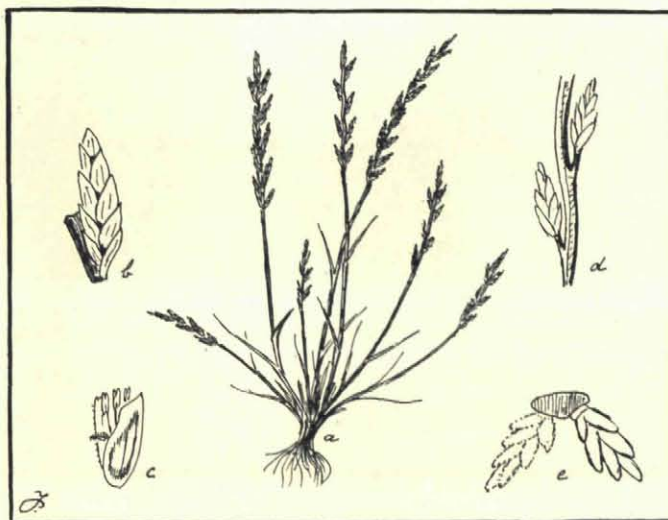

Fig. 2. *Catapodium loliaceum* Lk (a); bijna zittend aartje (b); bloem (c); 2 kort gesteelde aartjes van achteren gezien (d); doorsnede der as met twee aartjes in projectie (e). Het plantje in fig a is op de helft der ware grootte gereproduceerd.

gaan kijken. Ook anderen zullen er misschien plezier in hebben. Daarom geven we hierbij een schetskaartje van de Slufter met de vindplaatsen van *Catapodium* (fig. 3). Waar afslag plaats vindt (oostkant van de plas) ontbreekt het. Aan de zuidkant van de Sluftervlakte lukte het ons niet ook maar één sprietje te vinden. Daar is vermoedelijk nog plaats voor expansie genoeg. Maar het is de vraag of we wel op expansiemogen rekenen. We weten niet, hoeveel jaar *Catapodium* al op Texel groeit, zonder te zijn opgemerkt. We weten dus niets van zijn expansie-vermogen. Misschien mogen we wel helemaal niet op uitbreiding rekenen. Een strenge winter zou ons éénjarig grasje, dat we moeten opvatten als een indringer uit mildere streken, wel eens een lelijke knauw kunnen geven. De beste tijd om te gaan zoeken is Juni. Eind Juni, toen we het vonden, bloeide het volop. Een maand later hadden we al moeite de, toen vergeelde, stengeltjes terug te vinden.

Maar met dat al is het toch maar plezierig, dat we er tegenwoordig van die ongerepte reservaten op na houden, waar we jaar op jaar de gedragingen van zo'n indringer kunnen bestuderen. Al te letterlijk moeten we dat „ongerept” overigens niet opvatten. Mensen, die een beetje dweperig zijn, praten maar al te graag over het maagdelijke landschap van de Slufter. Ze doen daarmee de mannen van „Waterstaat”, die (mogelijk zonder het zo precies te bedoelen), dit paradijs geschapen hebben, groot onrecht

gaan kijken. Ook anderen zullen er misschien plezier in hebben. Daarom geven we hierbij een schetskaartje van de Slufter met de vindplaatsen van *Catapodium* (fig. 3). Waar afslag plaats vindt (oostkant van de plas) ontbreekt het. Aan de zuidkant van de Sluftervlakte lukte het ons niet ook maar één sprietje te vinden. Daar is vermoedelijk nog plaats voor expansie genoeg. Maar het is de vraag of we wel op expansiemogen rekenen. We weten niet, hoeveel jaar *Catapodium* al op Texel groeit, zonder te zijn opgemerkt. We weten dus niets van zijn expansie-vermogen.

aan. Ook leidt zo'n sprookje van ongereptheid tot de vreemdste consequenties waar het betreft de „onschendbaarheid” van een reservaat. Eigenlijk moesten we van elk natuurmonument heel precies de geschiedenis leren kennen. Wat het Staatsnatuurmonument „de Mui en de Slufter” betreft, zijn we al een aardig eind op streek, luister maar.

Wat we nu Texel noemen, ontstond door het samengroeien van twee eilandjes:

het toen veel kleinere Texel en het Eyerland. Heel lang geleden moeten Texel, Vlieland en het Eyerland één groot eiland zijn geweest, maar bij het einde van de Middeleeuwen lagen zij als drie afzonderlijke eilandjes voor de Waddenzee. Het Eyerland bestond uit een aantal losse duintjes, ongeveer op de plek, waar we nu de Eyerlandse duinen en de Krimduinen vinden. Texel was toen in hoofdzaak het karakteristieke golvende land met de tuunwoaltjes, de zoden-dammetjes. Ten westen van dat oude land vormden zich achtereenvolgens een aantal duinenreeksen. Achter die duinen werden na elkaar zes kogen (buitengronden) bedijkt. Tussen die kogen en het oude land lag een baai, waar

Burgernieuwland en Waal-en-Burg (1617) werden ingepolderd. Op de oudste kaarten van Texel (P. Bruinsz. 1594 en G. T. Langendijk 1595) eindigt het eiland aan de noordzijde daàr, waar ook nu nog de duinen een boog naar binnen maken, vlak ten noorden van het dorp de Koog. Langs die duinen lag een geul, waarvan een eendekooi het laatste restje is. Ten noorden van die geul lag een losliggend duin: Naencke Duyn (Maaykeduun) dat een soort eilandje was in een zandvlakte welke zich uitstreckte tot het Eyerland toe. We kunnen ons die zandvlakte vermoedelijk het beste denken als de huidige Vliehors. Het is goed mogelijk, dat in het midden van die zandvlakte

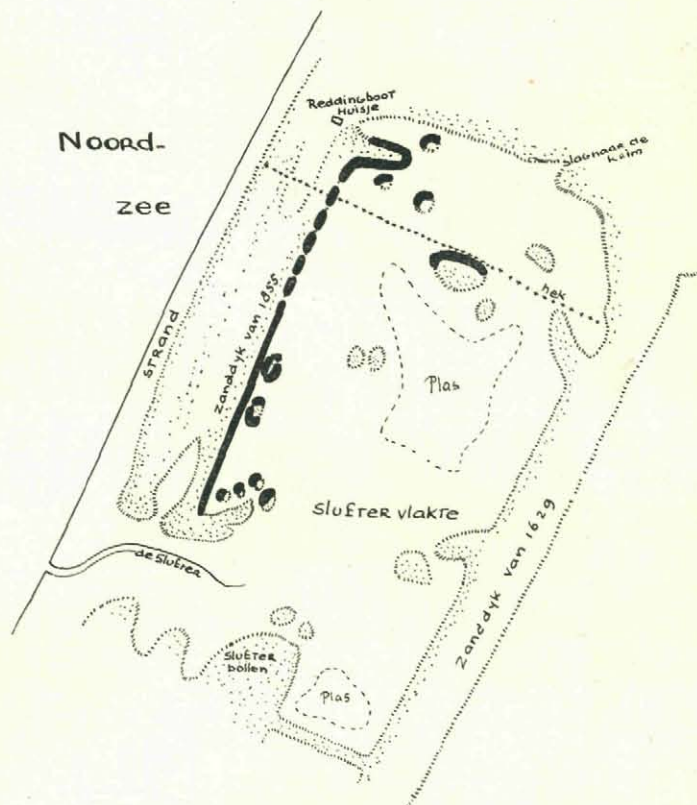

Fig. 3. Schetskaartje van de verspreiding van *Catapodium* in de Sluftervlakte. De dikke streep duidt de groeiplaatsen aan.

een vrij belangrijke geul was. (Zeilkaart van Lucas Waghenaer). Een dergelijke geul had, zoals dat elders wel gebeurd is, gemakkelijk kunnen uitgroeien tot een zeegat. Maar zó ver is het niet gekomen. In 1629 en '30 lieten de Staten van Holland Texel

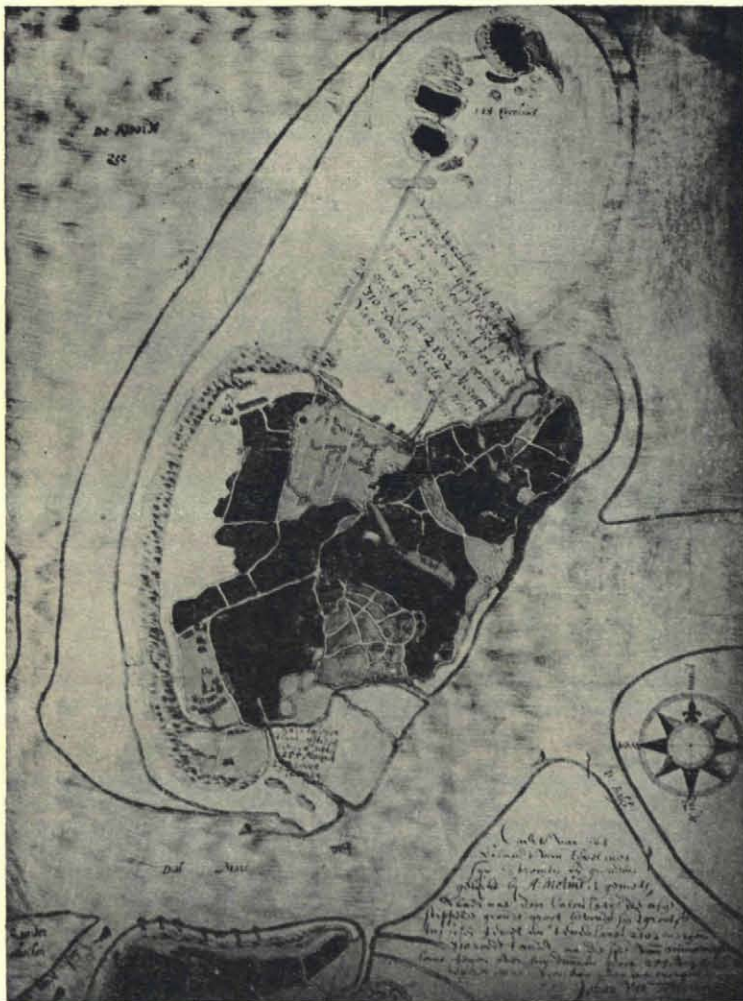

Fig. 4. De kaart van Johan van Teylingen (Rijksarchief 2665). In 1629 lieten de Staten van Holland Texel met het Eyerland verbinden door een zanddijk.

Op het ogenblik heeft de zanddijk bijna overal een eerbiedwaardige hoogte bereikt, stellig veel hoger, dan de Heren Staten hem projecteerden. Aan de binnenzijde van die dijk vormde zich een groot schor. Daar werd vee geweid. Beroemd was dat schor om zijn vogelrijkdom. Pas in 1835 werden die „Eyerlandse Buitengronden” ingedijkt als een grote polder.

met het Eyerland verbinden door een zanddijk. Met korte zanddijkjes werden bovendien de afzonderlijke duintjes van Eyerland aan elkaar gelapt. We hebben van die kunstwerken een merkwaardig document in de kaart van Johan van Teylingen, die in 1602 werd getekend naar gegevens van A. Metius, maar, blijkens toegevoegde papieren, in 1644 werd gebruikt bij een aanvraag van octrooi voor bedijking. Voor dit doel schijnt de kaart te zijn bijgetekend. Alles wat in 1629 en latere jaren werd aangelegd, is duidelijk te zien (fig. 4).

Tussen de nieuwe dijk en de zee lag een breed strand. Westwinden woelen jaar in jaar uit zand naar de dijk. Planten als helm zullen een handje geholpen hebben.

De Eyerlandse duinen groeiden zoetjesaan samen tot een stevig geheel. Menselijke hulp was bij dit proces stellig een factor van belang. Telkens lezen we op oude kaarten van stuifrijzen en zanddijkjes. Jongere kaarten bewijzen, dat die kunstwerken meestal — althans ten dele — succes hadden.

In de loop van de achttiende eeuw groeide er in het verlengde van de Koger duinen een uitloper naar het noorden. Tussen die uitloper en de Zanddijk ontstond een schor, dat al in 1753 door M. den Berger werd aangeduid als „Nieuw Nederland”. Voor 1859 werd het afgesloten en kort daarna verkaveld als „de Nederlanden”. Ten noorden van de Nederlanden vormden zich op het strand lage duintjes, de „Slufterbollen”.

Fig. 5. Hoe met stuifdijken van een kaal strand een rijk natuurreservaat werd gemaakt. Van l. naar r.: de toestand kort na de aanleg van de Zanddijk (1629—30); de toestand bij het begin van de negentiende eeuw (wandeland over de Zanddijk zag je toen links een breed strand en rechts een enorm gebied van schorren en krekens); kort na de doorbraak (1858) van de afsluitdijk van 1855; de huidige situatie.

Wanneer en hoe die Slufterbollen ontstaan zijn, valt uit oude kaarten niet meer op te maken. Zeker is dat in de eerste helft van de achttiende eeuw al een begin aanwezig was.

Honderd jaar geleden was het gebied, dat we nu kennen als het natuurmonument „de Mui en de Slufter”, niets dan een kaal strand met een complex lage duintjes in het midden. De oudere delen in de omgeving: Krimduinen, Zanddijk, Maaykeduun en de Zuidhelft van de Nederlanden vallen juist buiten het natuurmonument! Practisch moest het gebied, dat nu als natuurreservaat bijna wereldberoemd is geworden, toen nog ontstaan of beter gezegd: gemaakt worden.

In 1855 legde „Waterstaat” een zanddam aan over het strand evenwijdig aan de Zanddijk. Als vaste punten werden gebruikt het buitenduin van de Nederlanden,

Rijsbol en Kleine Nol (duintjes in de buurt van de huidige Mui), de Slufterbollen en het buitenduin van de Krim. Eind Januari 1858 brak die dijk op drie plaatsen door. Het strand achter de dijk liep ieder tij gedeeltelijk onder. Het water schuurde drie geulen uit: de Mui, de Kleine- en Grote Slufter. De Grote Slufter lag vlak tegen de Krimduinen.

Het gat bij de Mui was spoedig hersteld. Dertien jaar later vinden we daar al twee dijken. Tussen die dijken ligt nu de beroemde plas. Dijkjes tussen de Slufterbollen en de oude Zanddijk sloten het gebied achter de Mui van de rest van de Slufter af (1874—82). Daardoor ontstond de mooie Muivlakte, die (helaas) al in 1884 van een ontwateringssloot werd voorzien.

In het zuiden liep dus alles vlot, maar in het noorden wilde de afsluiting maar niet lukken. Van een zanddijk van oost naar west, om de Sluftervlakte in twee kleinere stukken te verdelen, is nu nauwelijks meer iets te vinden. Een dam die in 1886 dwars door de Grote Slufter werd gelegd, verdween nog het zelfde jaar. Twee jaar later werd de stuifdijk voor de Sluftervlakte verdubbeld maar daarmee waren de Slufter zelf nog niet uit de wereld. Toen eindelijk de Grote Slufter bedwongen was, werd de Kleine Slufter automatisch des te groter. Nu nog zijn we getuige van een worsteling tussen „Waterstaat” en de inmiddels groot geworden Kleine Slufter. Moge die worsteling nog lang voortduren! Waterstaat is overigens voor geen kleintje vervaard en als de heren er hun zinnen op zetten zullen we de Slufter als zodanig wel verliezen. Wat we er voor terug krijgen is, mits er geen slootjes worden gegraven, een grote natte vlakte — zoiets als de Mui maar dan in het groot. Ons grasje zal dat wel niet overleven. Maar bij alle rijkdom die ons dan wacht, zullen wij het nauwelijks missen.

Wassenaar, October '37.

JAN SCHOUTE
JOOST TER PELKWIJK.

HET ZELDZAME PLEKJE.

Een driesprong van wegen, waarvan een begrensd door struiken van Hazelaar, Geldersche roos, Lijsterbes, Sleedoorn, enz., waarboven zich enkele zware eiken en beuken verheffen. Hierop loopt een veldweg uit begroeid met allerlei ruigte, er langs een greppel en aan weerszijden bouwland.

Dat is een korte beschrijving van een typisch hoekje, zooals er elders wel niet vaak gevonden zullen worden. Het is een plaats waar op een kleine oppervlakte een zevental zeldzame planten groeien, waarvan sommige zelfs met z.z.z. in de Flora worden aangeduid.

Als in het voorjaar alles nog dor is en er ternauwernood eenig teeken van leven in de zeggen en grassen komt, dan heeft hier een van onze meest zeldzame planten reeds dikke bloemknoppen die zich in de laatste helft van Maart ontplooien en tot in April stand houden. Deze vroegbloeier is het Langbladig Longenkruid, *Pulmonaria longifolia*. Zoolang de bloemen in knop zijn en tot aan het openen toe is de kleur